

๑๒๐ ปี

พระมหากษัตริย์
นักประชาธิปไตย

เอกสารประกอบนิทรรศการ เนื่องในโอกาสครบ ๑๒๐ ปี
แห่งวันพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

Legislative Institutional Repository of Thailand

คำนำ

“...บัดนี้เราทรงราชการ ครองแผ่นดินโดยธรรมสม่ำเสมอเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน เราแผ่ราชอาณาจักรเหนือท่านทั้งหลายกับโลกสมบัติ เป็นที่พึ่งจัดการปกครองป้องกันอันเป็นธรรมสืบไป...”

พระปฐมบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเปลี่ยนแปลงราชทานในพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๙ และแม้จะทรงครองราชย์เพียง ๙ ปีเศษ แต่พระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญ ตลอดจนพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อพสกนิกรไทย มิได้ยิ่งหย่อนไปกว่าพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ใด ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม มัธยมบ้านเมืองเกิดปัญหา พระองค์ทรงพยายามแก้ปัญหาทุกวิถีทางเพื่อให้แผ่นดินไทยผ่านปัญหาเหล่านั้นไปได้ อาทิ เมื่อรายรับของประเทศลดถอยลงจากภาวะเงินฝืด ทรงตัดทอนรายจ่ายของประเทศอย่างเข้มงวด ทรงยุบหน่วยงานและอัตราข้าราชการลงเหลือเท่าที่จำเป็น แม้ส่วนพระองค์เองก็ทรงลดวงเงินค่าใช้จ่ายส่วนที่ได้รับจากเงินแผ่นดินลงถึง ๑ ใน ๓ โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การสร้างสะพานพระพุทธรูปที่เชื่อมฝั่งพระนครและธนบุรี ก็ทรงออกพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ประเดิมเป็นเงินก้อนใหญ่พอสมควร ในส่วนการปกครองทรงเตรียมการให้ประเทศเข้าสู่ลัทธิประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังพระราชดำริว่า สมควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่เมื่อคณะราษฎรกระทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ ก็ทรงยินยอมเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ด้วยทรงมีต้องการให้เกิดการเสียเลือดเสียเนื้อของคนในชาติ แม้ต่อมาด้วยความปรวนแปรทางการเมือง ความเข้าใจที่แตกต่างกัน เป็นผลให้ทรงตัดสินใจสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ แต่ความรักและความปรารถนาดีต่อพสกนิกรของพระองค์ยังคงปรากฏในพระราชหัตถเลขาทรงสละราชย์ตอนหนึ่งว่า

“...ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศของข้าพเจ้าต่อไปได้ ตามความตั้งใจและความหวังซึ่งรับสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังได้ตั้งสัตย์อธิษฐานขอให้ประเทศสยามจงได้ประสบความเจริญ และขอประชาชนสยามจงได้มีความสุขสบาย...”

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในโอกาสครบ ๑๒๐ ปี แห่งวันพระบรมราชสมภพ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ นี้ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จึงจัดแสดงนิทรรศการเรื่อง “๑๒๐ ปี พระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตย” ขึ้น เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ในโอกาสสำคัญนี้

พระศิขริน

พระราชสมภพ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๑๑ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๓๖ ได้รับพระราชทานพระนามว่าสมเด็จพระเจ้าฟ้าชายประชาธิปกศักดิเดชน์ ฯ

ทรงศึกษาและโสกันต์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ พรรษา ทรงศึกษาตามประเพณีขัตติยราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงเป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษ ในโรงเรียนนายร้อยพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก) และสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย

โดยมีพระอาจารย์ถวายเป็นพระอักษรในพระราชวังดุสิตและเมื่อมีพระชนมพรรษา ๑๒ พรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีโสกันต์และพระราชทานพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนาม ดำรงพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้าต่างกรม ทรงพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า

“สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ ขนศรมหาราชธิดาธิราชจุฬาลงกรณาถวโรรส อุดมยศอุกฤษฐศักดิ์ อุกภัยปักษนาวิล อสัมภินชาติพิสุทธิมหาเมฏราชพงศบริพัตร บรมขัตติยมหารัชฎาภิสิญจนพรไชยทัย มงคลสมัยสมากร สถาวรวรวิจฉริยคุณ อดุลยราชกุมาร กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา”

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาอย่างยิ่ง จึงโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จออกไปทรงศึกษาต่อ ณ ทวีปยุโรป เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๔๔๙ และก่อนเสด็จพระราชดำเนินได้ทรงรับศีลแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะด้วย

ทรงศึกษา ณ ต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเริ่มการศึกษาในประเทศไทยโดยเสด็จไปประทับกับครอบครัวชาวอังกฤษ ซึ่งนายเบลล์ (Mr. C.W. Bell) ซึ่งอยู่ใกล้เมืองเลดเบอรี (Ledbury) ตั้งแต่วันที่ ๗ มกราคม ๒๔๔๙ โดยมีนายโคลแมน (Mr. Coleman) เป็นพระอาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภาษาลาติน รวมทั้งวิชาที่ต้องทรงศึกษาเพื่อเข้าโรงเรียน และทรงศึกษาวิชาเพื่อบริหารพระพลานามัย เช่น การขี่ม้า การฟันดาบ และยิมนาสติก

วิทยาลัยอีตัน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษา ณ บ้านนายเบลล์ อยู่เป็นเวลา ๑ ปี ๔ เดือน จึงทรงสอบเข้าศึกษาในวิทยาลัยอีตันเมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๕๐ และทรงเข้าศึกษาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๔๕๑ ภายใต้การอภิบาลของนายแฮร์ (Mr. J.H.M. Hare) ผู้จัดการวิทยาลัย

โรงเรียนนายร้อยทหารเมืองวูลิช

เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยอีตันแล้ว ทรงสอบเข้าศึกษาวิชาทหารที่โรงเรียนนายร้อยทหารเมืองวูลิช (Royal Military Academy, Woolwich) ในแผนกทหารปืนใหญ่ม้าได้ ทรงเข้าศึกษาตั้งแต่ปี ๒๔๕๔ และทรงสำเร็จการศึกษาเมื่อปลายปี ๒๔๕๖

เสด็จประจำการในกองทหารอังกฤษ

หลังจากทรงสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารที่เมืองวูลิชแล้ว ทรงเข้าประจำการในกองทหารปืนใหญ่ม้า ที่เมืองอัลเดอร์ชอต (Aldershot) ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๕๖ ถึงเดือนกันยายน ๒๔๕๗ อันเป็นช่วงระยะเวลาการซ้อมรบ รัฐบาลอังกฤษโดยความเห็นชอบของที่ประชุมกองทหาร (Army council) อนุญาตให้ทรงเครื่องแบบทหารอังกฤษสังกัดใน “L” Battery Royal Horse Artillery และถวายพระยศนายร้อยตรีให้ทรงมีศักดิ์และสิทธิ์เหมือนกับนายทหารอังกฤษทุกประการ

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

ทรงรับราชการทหาร

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสำเร็จการศึกษาวิชาทหารของประเทศอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงพระยศเป็นนายร้อยตรีนอกกอง กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นนายร้อยโท และเป็นนายทหารนอกกองกรมทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์ด้วย ครั้นเสด็จฯ นิวัติประเทศไทย ทรงเข้ารับราชการในตำแหน่งนายทหารคนสนิทของจอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบก

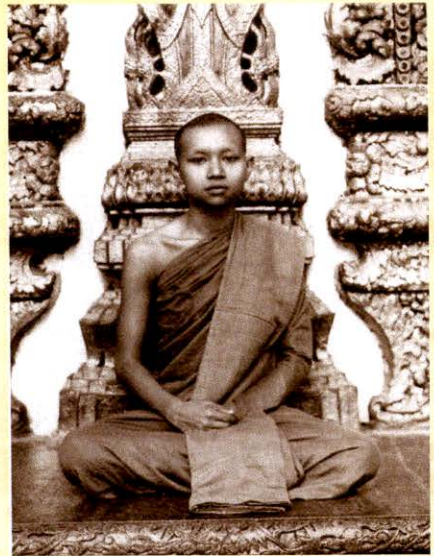
ต่อมา ทรงได้รับพระราชทานเลื่อนขึ้นเป็นผู้บังคับกองร้อยที่ ๒ ทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ และดำรงพระยศเป็นนายร้อยเอก แล้วทรงย้ายไปประจำกรมบัญชาการกองทัพน้อยที่ ๒ ในตำแหน่งนายทหารฝ่ายเสนาธิการกับทั้งได้เลื่อนพระยศเป็นนายพันตรี ตำแหน่งผู้บังคับการ โรงเรียนนายร้อยชั้นประถม

ในระยะแรกที่ทรงรับราชการทหาร เสด็จประทับ ณ วังพลูไทรร่วมกับสมเด็จพระบรมราชชนนี นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถพระราชทานตำแหน่งให้เป็นที่ประทับอีกแห่งหนึ่งด้วย

ทรงผนวช

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พระองค์ทรงปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ มาด้วยความเรียบร้อย จนกระทั่งพุทธศักราช ๒๔๖๐ ทรงลาราชการเพื่อทรงผนวช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นสมเด็จพระอุปัชฌาย์แล้วเสด็จประทับจำพรรษา ณ พระตำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศวิหาร ในระหว่างนั้น ได้ทรงศึกษาพระพุทธธรรมลิกซึ่งพอที่จะทรงพระนิพนธ์เรียงความแก้กระทู้ธรรม ทรงได้รับรางวัล ๓ เรื่อง คือ เรื่อง “คนผู้ได้รับการฝึกหัดแล้วเป็นผู้ประเสริฐในมวลมนุษย์” เรื่อง “โลกอันเมตตาข้าจุนไว้” และ “ความรู้จักพอดียังประโยชน์ให้สำเร็จทุกเมื่อ” ซึ่งเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าทรงสามารถทรงพระอักษร (เขียน) ภาษาไทยได้อย่างกระชับได้ใจความแจ่มแจ้ง

ขณะทรงผนวชอยู่นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเห็นว่าพระองค์เป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์สุดท้าย น่าจะมีได้ทรงดำรงตำแหน่งทางราชการที่

สำคัญๆ เทียบเท่ากับสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอทั้งหลายเป็นแน่ แต่ถ้าหากทรงดำรงอยู่ในสมณเพศตลอดไปแล้ว ย่อมจะทรงมีโอกาสเป็นใหญ่ในบรรดาพระสงฆ์อย่างแน่นอน จึงทรงแนะนำว่าควรจะทรงผนวชอยู่ตลอดไป อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิเสธพระประสงค์นี้โดยทูลตอบตามตรงว่า พระองค์ทรงมีความรักเสียแล้ว ประกอบกับเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ ข้อจำกัดทางด้านพระพลานามัยของพระองค์

อภิเชกสมรส

เมื่อทรงลาผนวชและเสด็จกลับเข้ารับราชการทหารตามเดิมแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระมหากรุณาตรัสขอหม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี พระธิดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสวัสดิวัตน์วิศิษฎ์ และทรงประกอบพระราชพิธีอภิเชกสมรสพระราชทาน ณ พระที่นั่งวโรภาสพิฆาน พระราชวังบางปะอิน เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๔๖๑

หลังจากการอภิเชกสมรสแล้ว พระองค์ยังทรงปฏิบัติราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ มาด้วยความเรียบร้อย แต่ขณะเดียวกัน พระพลานามัยของพระองค์ไม่สมบูรณ์นัก ทรงพระประชวรอยู่เสมอ จนกระทั่งปี ๒๔๖๓ แพทย์เห็นว่าจำเป็นต้องเสด็จฯ ไปรักษาพระองค์ในประเทศที่มีอากาศเย็น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสด็จฯ ไปรักษาพระองค์ในยุโรป

เสด็จ ทวีปยุโรปเพื่อรักษาพระองค์และทรงศึกษาต่อ

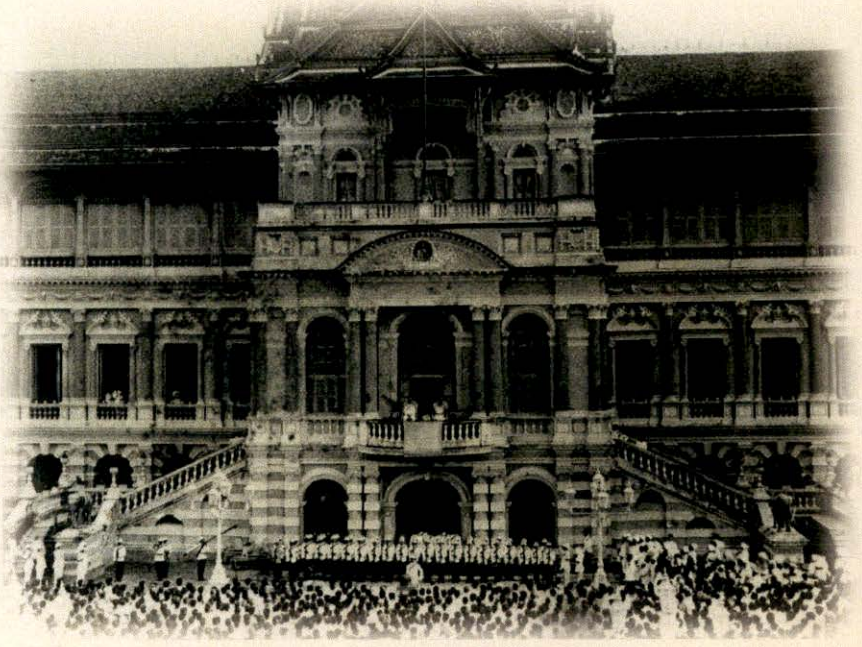
ในการเสด็จพระราชดำเนินไปยุโรปครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และหม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี พระวรราชชายา เสด็จฯ ออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๓ และทรงประทับรักษาพระองค์ที่ประเทศฝรั่งเศส

เมื่อพระอาการประชวรหายเป็นปกติ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเข้าศึกษาวิชาทหารบก ณ โรงเรียนเสนาธิการทหาร Ecole de Guerre ประเทศฝรั่งเศส เพื่อประโยชน์แก่ทางราชการ เมื่อทรงสำเร็จการศึกษา ได้เสด็จฯ กลับประเทศไทยในเดือนธันวาคม ๒๔๖๗ และเสด็จกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งปลัดกรมเสนาธิการทหารบก และเลื่อนพระยศขึ้นเป็นนายพันเอก ต่อมาในปี ๒๔๖๘ ทรงรับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๒ และเป็นผู้บังคับการพิเศษกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๒

เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติและพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงไม่มีพระราชโอรส จึงทรงออกพระราชกฤษฎีกาประกาศตั้งองค์รัชทายาท เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๓ โปรดเกล้าฯ ให้ตำแหน่งรัชทายาทสืบทอดต่อกันในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ร่วมพระราชชนนีตามลำดับพระชนมายุ อย่างไรก็ตามในช่วงปี ๒๔๖๓ - ๒๔๖๘ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จทิวงคตและสิ้นพระชนม์ไปตามลำดับ คงมีพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ที่ดำรงพระชนม์อยู่ ดังนั้น จึงทรงเป็นองค์รัชทายาทโดยอนุโลม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาเลื่อนสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชาเป็น “กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา” เพียงไม่กี่วัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต

เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่และเสนาบดี จึงประชุมร่วมกัน ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ลงมติเป็นเอกฉันท์กราบบังคมทูล อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์สืบแทน ทรงพระนามว่าพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

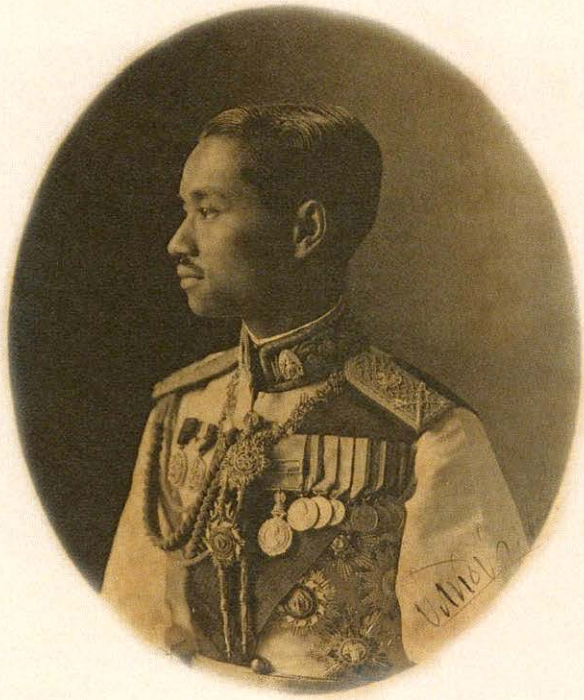

ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งคณะอภิรัฐมนตรีขึ้นทำหน้าที่ถวาย
คำปรึกษาราชการแผ่นดินและราชการในพระองค์ ประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์
ชั้นผู้ใหญ่ ๕ พระองค์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือในพระปรีชาสามารถด้านต่างๆ คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
๒. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต
๓. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์
๔. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ
๕. พระเจ้าพี่นางเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

ต่อมาวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๘ *ทรงประกอบพระราชพิธี
บรมราชาภิเษกในพระบรมมหาราชวัง ในการนี้ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
สถาปนาหม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี พระวรราชชายา ขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้า
รำไพพรรณี พระบรมราชินี

* หมายเหตุ การนับปีใหม่ไทย ก่อนปี ๒๔๘๒ เริ่มจากเดือนเมษายน - มีนาคม

กษัตราประชาธิปไตย

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ
ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงระยะเวลาที่มีแนวความคิดความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศมากขึ้น เช่น มีผู้ใช้นามแฝงถวายฎีกาขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ หนังสือพิมพ์ลงบทความเกี่ยวกับ Parliament พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงเพิกเฉยต่อปฏิกิริยาเหล่านั้น ทรงมีแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการปกครองที่เหมาะสม และทรงเลือกที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปในทางนั้นด้วยพระองค์เอง หลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงแนวพระราชดำริทางการเมืองการปกครอง คือ พระราชบันทึกเรื่อง Democracy in Siam และพระราชบันทึกการปกครองเมือง Problems of Siam

UFRIT

Legislative and Constitutional Committee of Thailand

๑. พระราชบันทึกเรื่อง Democracy in Siam

พระราชบันทึกเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งพระราชหฤทัยในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ทรงเชื่อในระบอบประชาธิปไตยในแง่ที่เป็นอุดมคติแต่ยังไม่ทรงเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะเป็นระบอบการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศสยามในขณะนั้น ควรจะได้มีการฝึกหัดทดลองกันทีละน้อย ๆ ไปก่อน เพื่อให้เข้าใจกับความหมายและวิธีการของระบอบประชาธิปไตย มิฉะนั้นอาจเกิดผลร้ายต่อประเทศได้

๒. พระราชบันทึกการปกครองเรื่อง Problems of Siam

เอกสารพระราชบันทึกเรื่องนี้เป็นพระราชหัตถเลขาที่พระราชทานเป็นคำถามไปยังพระยาภักดีฉานไมตรี (Francis B. Sayre) เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๖๙ เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการปกครองและการเมืองของประเทศสยาม ทรงมีพระราชประสงค์จะได้คำตอบและข้อคิดเห็นจากพระยาภักดีฉานไมตรี โดยทรงประมวลปัญหาต่าง ๆ แล้วตั้งเป็นพระราชปุจฉารวม ๙ ข้อ ทรงใช้หัวข้อเรื่องว่า “Problems of Siam”

พระราชปุจฉา ข้อ ๑ - ๒ ว่าด้วยปัญหาเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติ และมาตรการที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าพระมหากษัตริย์ที่จะสืบราชสมบัติต่อไปนี้มีพระปรีชาสามารถ

พระราชปุจฉาข้อ ๓ - ๔ เป็นข้อปรึกษาเกี่ยวกับความพร้อมและความเหมาะสมของประเทศสยามที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบมีรัฐสภา

พระราชปุจฉาข้อ ๕ เกี่ยวกับบทบาทของอภิรัฐมนตรีสภา

พระราชปุจฉาข้อ ๖ - ๗ ทรงปรึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมในการมีนายกรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติ

พระราชปุจฉาข้อ ๘ ทรงขอความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ

พระราชปจฉาข้อ ๙ ทรงปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับมาตรการในการทำให้
ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศสยาม กลายเป็นคนสยาม

พระยาภักดีธำมตรี ได้มีหนังสือกราบบังคมทูลตอบพระราชปจฉา เมื่อ
วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๔๖๙ โดยรวมข้อมูลตอบเป็น ๓ หัวข้อใหญ่ คือ การสืบราช
สันตติวงศ์ โครงสร้างของรัฐบาล และเรื่องเศรษฐกิจและการคลัง ส่วนเรื่องเกี่ยวกับ
ชาวจีนในประเทศสยามนั้น พระยาภักดีธำมตรีตอบว่ายังไม่สามารถกราบบังคมทูลได้
เพราะต้องศึกษาให้มากกว่านี้ พร้อมกันนั้นได้ทูลเกล้าฯ ถวายร่างรัฐธรรมนูญฉบับ
สั้นๆ มี ๑๒ มาตรา เพื่อแสดงให้เห็นโครงสร้างของรัฐบาล ใช้ชื่อว่า “Outline of
Preliminary Draft”

การเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญ

จากพระราชบันทึกที่แสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานอันแน่วแน่ของ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะให้ประเทศสยามมีการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย ทรงเลือกที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรูปแบบที่
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยการที่จะพระราชทาน
รัฐธรรมนูญ ทรงมีพระราชดำริจะพระราชทานในวาระที่มีงานพระราชพิธีฉลอง
พระนครครบ ๑๕๐ ปี ในปี ๒๔๗๕ การเตรียมพระราชทานรัฐธรรมนูญนี้
เป็นไปอย่างเปิดเผย ซึ่งเห็นได้จากเมื่อปี ๒๔๗๒ มีพระบรมราชโองการให้พระวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นเทววงศ์วโรปathy เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ทรงศึกษาเกี่ยวกับสถาบัน
ทางการเมืองในระบอบรัฐสภาที่ฮอลันดานำเข้ามาจัดการให้กับชาว เมืองใน
อาณานิคม และเมื่อครั้งที่เสด็จฯ ไปรักษาพระเนตรและถือโอกาสเจริญพระราช
ไมตรียังประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ๒๔๗๔ พระองค์ได้พระราชทานสัมภาษณ์
หนังสือพิมพ์ว่า ทรงกำลังเตรียมการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง
ตนเองมากขึ้น

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

เมื่อเสด็จฯ กลับจากประเทศสหรัฐอเมริกา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปทัย เตรียร่างรัฐธรรมนูญขึ้น แต่บุคคลผู้รับผิดชอบในการร่างรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง คือ พระยาตรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง สุนทรกุล) ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ และนายเรย์มอนด์ บี.สตีเวนส์ (Raymond B. Stevens) ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ได้ช่วยกันพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญเสร็จในวันที่ ๙ มีนาคม ๒๔๗๔ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นภาษาอังกฤษใช้ชื่อว่า “An Outline of Changes in the form of Government” โดยกำหนดรูปแบบการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจบริหารและนิติบัญญัติ ตลอดจนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พร้อมกันนี้ พระยาตรีวิสารวาจาและนายเรย์มอนด์ บี.สตีเวนส์ ได้ทำบันทึกความเห็นของตนแสดงความเห็นว่าจะไม่ถึงเวลาสมควรที่จะมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญ จนกว่าประชาชนจะมีการศึกษาและประสบการณ์ในการปกครองตนเองอย่างเพียงพอเสียก่อน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งสำเนาร่างรัฐธรรมนูญ ตลอดจนความเห็นของพระยาตรีวิสารวาจาและนายเรย์มอนด์ บี.สตีเวนส์ ให้แก่อภิรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๔๗๔ เพื่อประชุมพิจารณาในที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้มีการประชุมพิจารณากันอย่างไรหรือไม่ อย่างไรก็ตามพระราชดำริเรื่องการพระราชทานรัฐธรรมนูญในพระราชพิธีฉลองพระนครครบ ๑๕๐ ปีในเดือนเมษายน ๒๔๗๕ ได้หยุดชะงักไป

สรุปแนวคิดสำคัญ

An Outline of Changes in the Form of Government พระยาศรีวิสารวาจา และนายเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ พ.ศ. ๒๔๗๔

เมื่อปี ๒๔๗๔ พระยาศรีวิสารวาจา และนายเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเค้าโครงร่างรัฐธรรมนูญ พร้อมบันทึกความเห็นประกอบ ซึ่งเค้าโครงร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นหลักการเกี่ยวกับการเริ่มต้นของการปกครองระบอบรัฐสภา ซึ่งมีการกล่าวถึงอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ โดยมีได้แบ่งเป็นรายมาตรา ประกอบด้วย

๑. พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งประมุขทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
๒. ทรงแต่งตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรีผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศแทนพระองค์
๓. นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งรัฐมนตรีช่วยในการบริหาร
๔. องค์การฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สภานิติบัญญัติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท คือ สมาชิกที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง
๕. สภานิติบัญญัติมีอำนาจควบคุมฝ่ายบริหารโดยตั้งกระทู้ถามในเรื่องใดๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรี และมีสิทธิอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีด้วยคะแนนเสียง ๒ ใน ๓ ของสภา

๖. อภิรัฐมนตรีสภา กำหนดให้อภิรัฐมนตรีสภาเป็นสภาถาวร มีหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ ไม่มีอำนาจหรือสิทธิที่จะเข้าประชุมร่วมกับคณะรัฐมนตรีหรือตัดสินเกี่ยวกับการบริหารราชการหรือนโยบายโดยเด็ดขาด และสมาชิกอภิรัฐมนตรีสภาจะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมิได้

๗. วิธีการเลือกตั้ง การเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นวิธีการเลือกตั้งทางอ้อม มีรายละเอียดคือ กำหนดให้ราษฎรในอำเภอของทุกจังหวัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง แล้วผู้รับการเลือกตั้งเหล่านั้นเลือกผู้แทนของมณฑล จำนวนผู้แทนราษฎรซึ่งแต่ละมณฑลพึงมีนั้นใช้เทียบสัดส่วนจากจำนวนประชากรในมณฑลนั้นๆ กับจำนวนผู้เลือกตั้ง มีข้อกำหนดว่า สมาชิกสภาผู้แทนประเภทเลือกตั้งจะเป็นข้าราชการประจำไม่ได้ คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับการเลือกตั้งคือ กำหนดอายุไม่ต่ำกว่า ๓๐ ปี มีความรู้ตั้งแต่พออ่านออกเขียนได้เป็นต้นไป

พระยาศรีวิสารวาจา และนายเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ ได้เสนอความเห็นตรงกันว่า ยังไม่สมควรที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองในขณะนั้น เพราะประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองตนเอง จึงควรจะให้การศึกษาในด้านนั้นเสียก่อน พระยาศรีวิสารวาจาได้ยกตัวอย่างว่าในประเทศพม่ามีการจัดตั้งเทศบาลตั้งแต่ ๒๔๒๗ และในอีกเกือบ ๔๐ ปีต่อมาจึงได้จัดตั้งสภานิติบัญญัติขึ้นใน ๒๔๖๖ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยก็ควรพิจารณาประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาลเสียก่อนเพื่อให้ท้องถิ่นต่างๆ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการปกครองตนเองในขอบเขตจำกัด ก่อนที่จะเข้ามาสิทธิมีเสียงในการปกครองประเทศโดยส่วนรวม

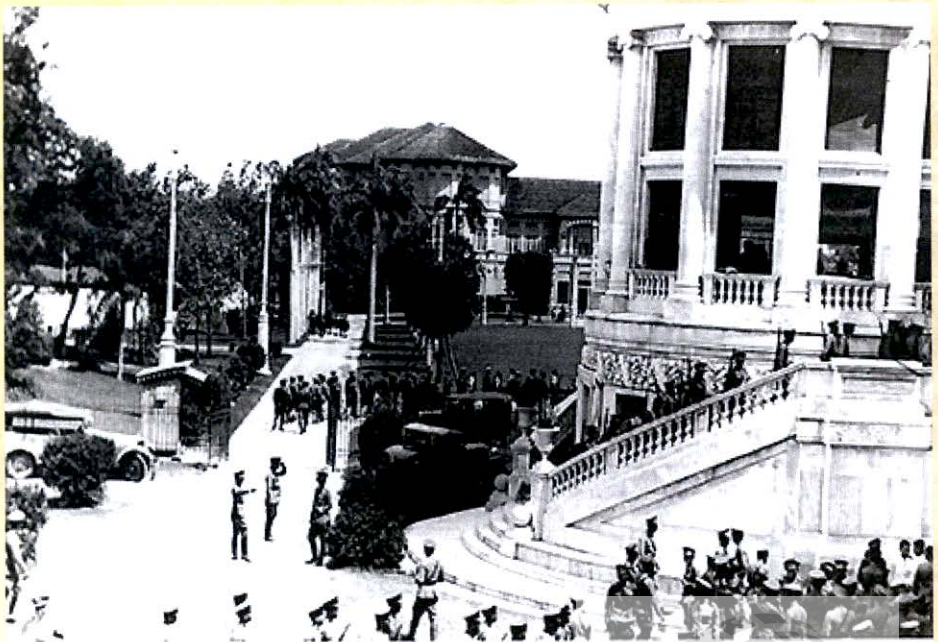
อนึ่ง ทั้งพระยาศรีวิสารวาจาและนายเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์มีความเห็นว่าการวิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่สู้มั่นคงนัก จึงยังไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่จะทำให้อำนาจรัฐอ่อนแอลงไปอีก นายสตีเวนส์ ได้กล่าวต่อไปว่า ความไม่พอใจรัฐบาลในประการสำคัญเกิดขึ้นจากกษัตริย์ แตกต่างกับประเทศอาณานิคมซึ่งมีความเกลียดชังคนต่างชาติที่เข้ามาปกครองเป็นปัจจัยทำให้มีความต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างรุนแรงมาก สำหรับประเทศสยามนั้น

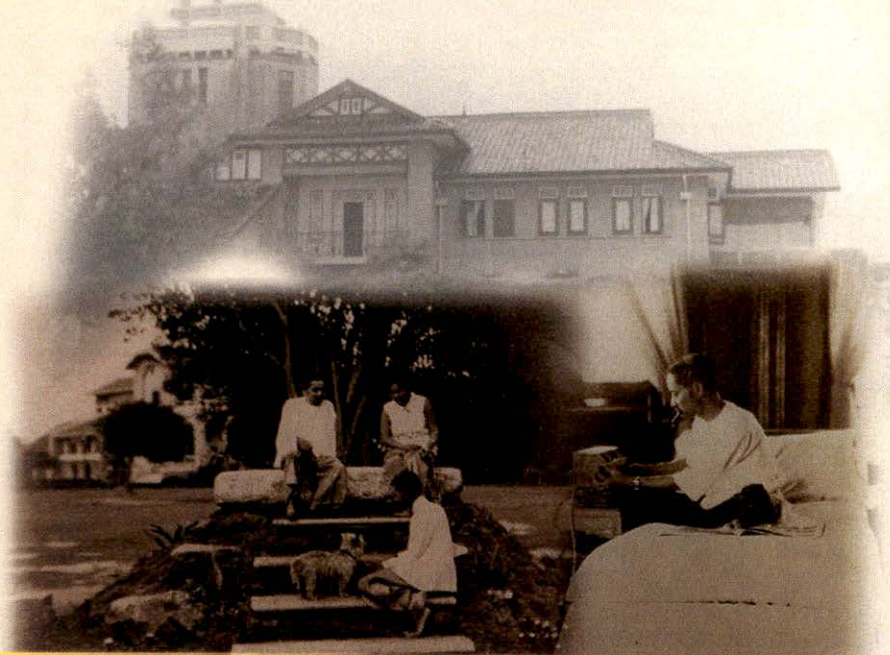
แม้ว่า “...ในภายหน้าจะถึงเวลาที่ต้องกระจายอำนาจทางการปกครองอย่างแน่นอน แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อว่าเวลานั้นได้มาถึงแล้ว”

โดยเหตุนี้ทั้งพระยาศรีวิสารวาจา และนายเรย์มอนด์ บี. สตีเวนส์ จึงเห็นว่ายังไม่สมควรที่จะดำเนินการตาม *“An Outline of Changes in the form of Government”* อย่างครบถ้วน แต่ควรจะมีนายกรัฐมนตรีเพื่อช่วยแบ่งเบาพระราชภาระในการบริหารประเทศ ทั้งนี้แม้ว่าอาจจะไม่ได้ผลก็ไม่เกิดอันตรายร้ายแรงมาก เพราะมิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบอบเช่นเดียวกับการจัดตั้งสภานิติบัญญัติ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญสำหรับใช้ในการปกครองประเทศ ทรงมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ ที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองไปสู่ความเป็นประเทศที่เจริญตามแบบอย่างอารยประเทศทั้งหลาย ดังจะเห็นได้จากพระราชบันทึก

ต่างๆ และความพยายามในหลายๆ ครั้งที่พระองค์ทรงแสดงออกให้เป็นที่ประจักษ์อย่างเปิดเผย แต่พระราชประสงค์และพระมหากรุณาธิคุณ ที่พระองค์ทรงเตรียมการไว้เพื่อพระราชทานให้พสกนิกรนั้น ต้องถูกยับยั้งไว้ ด้วยเหตุผลความไม่พร้อมของราษฎรส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ทำให้แนวพระราชดำริในการพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระองค์ ต้องหยุดชะงักไป จนกระทั่งในที่สุดก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดย “คณะราษฎร”

พระราชทานอำนาจ

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เสด็จถวัลย์ราชสมบัติเมื่อปี ๒๔๖๘ ได้ทรงเตรียมการเพื่อที่จะพัฒนาประเทศไทยเข้าสู่การปกครองที่เป็นประชาธิปไตยเยี่ยงหลายประเทศในขณะนั้น โดยเริ่มจากการปลูกฝังที่ประชาชนเป็นเบื้องต้น โดยทรงแสดงพระราชดำริให้เห็นอย่างชัดเจนในพระราชบันทึก “Democracy in Siam” ซึ่งมีข้อความในพระราชหัตถเลขาตอนหนึ่งที่จะขออัญเชิญมาแสดงว่า

‘ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เรายอมรบกันว่าวันหนึ่งเราจะต้องถูกบังคับให้มีประชาธิปไตยบางแบบขึ้นในประเทศสยามแล้ว เราที่ต้องเตรียมตัวของเราให้พร้อมอย่างค่อยเป็นค่อยไป เราจะต้องเรียนรู้และให้การศึกษาแก่ตนเอง เราจะต้องเรียนและทดลอง เพื่อที่จะให้ความคิดว่าการปกครองระบบรัฐสภานั้นจะดำเนินการได้อย่างไรในประเทศสยาม เราจะต้องพยายามให้การศึกษาแก่ประชาชนให้เขามีการรับรู้ในทางการเมือง ให้เขารู้จักผลประโยชน์อันแท้จริงของเขาถ้าเราจะต้องมีรัฐสภาขึ้นแล้วเราก็ต้องสอนให้ประชาชนรู้จักเลือกตั้งว่าทำกันอย่างไรและรู้จักเลือกผู้แทนซึ่งเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนซึ่งอยู่ในข้อนี้’

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงกำหนดแนวทางที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยในอนาคตข้างหน้า นับตั้งแต่ การตั้งสถาบันทางการเมืองและปรับปรุงสถาบันทางการเมืองที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ อภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภา และสภากรรมการองคมนตรี การจัดให้มีการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล รวมทั้งการเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญ ในปี ๒๔๖๙ และปี ๒๔๗๔ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยกลุ่มบุคคลที่เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” ประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีประทับอยู่ ณ สวนไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คณะราษฎร โดยคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ได้มีหนังสือกราบบังคมทูลเพื่ออัญเชิญเสด็จฯ กลับสู่พระนครและทรงเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป โดยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน

LIRT

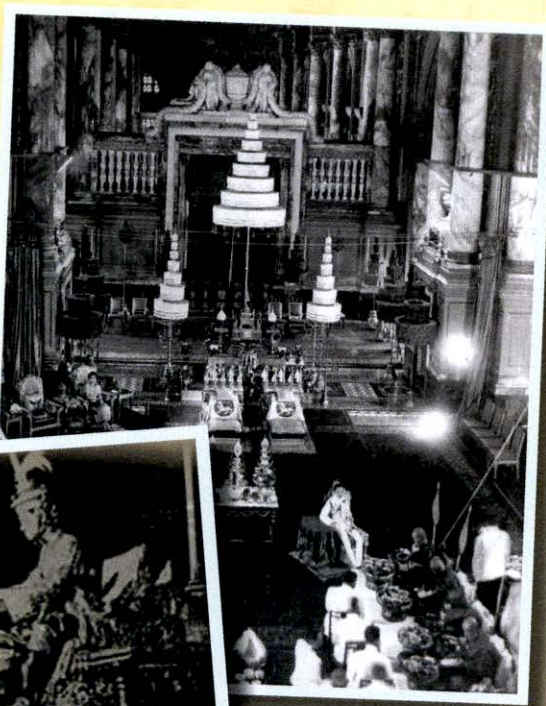
Legislative Institutional Repository of Thailand

ทรงสละพระราชอำนาจและเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงตัดสินใจพระทัยตามข้อเสนอของคณะราษฎร โดยมีพระราชหัตถเลขาตอบในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักประชาธิปไตยของพระองค์ว่า

“...คณะทหารมีความปรารถนาจะเชิญให้ข้าพเจ้ากลับพระนคร เป็นกษัตริย์อยู่ภายใต้พระธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์ไม่ยากให้เสียเลือดเสียเนื้อกับทั้งเพื่อจัดการโดยละม่อมละม้ายไม่ให้ขึ้นว่าได้จลาจลเสียหายแก่บ้านเมืองและความจริงข้าพเจ้าก็ได้คิดอยู่แล้วที่จะเปลี่ยนแปลงทำนองนี้ คือ มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองตามพระธรรมนูญ จึงยอมรับที่จะช่วยเป็นตัวเชิด เพื่อให้คุณโครงการตั้งรัฐบาลให้เป็นรูปวิธีเปลี่ยนแปลงพระธรรมนูญ โดยสะดวก เพราะว่าถ้าข้าพเจ้าจะไม่ยอมรับเป็นตัวเชิด นานาประเทศคงจะไม่ยอมรับรองรัฐบาลใหม่นี้...”

จะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์เช่นเดียวกับคณะราษฎรที่ต้องการให้มีการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย และมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ รวมทั้งเพื่อป้องกันมิให้มีการปะทะเสียเลือดเนื้อกันระหว่างฝ่ายที่จงรักภักดีต่อพระองค์กับคณะราษฎรซึ่งเป็นคนไทยด้วยกัน จึงทรงยินยอมที่จะสละพระราชอำนาจของพระองค์ให้แก่ประชาชน ยอมรับที่จะดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และได้เสด็จพระราชดำเนินกลับพระนครตามคำกราบบังคมทูลของคณะราษฎร

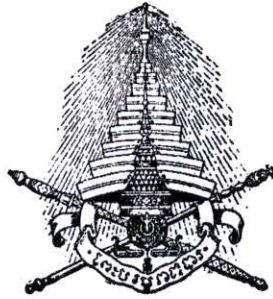

ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญ

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชบัญญัติ
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ที่คณะราษฎรร่างขึ้น ซึ่งได้ทรงเพิ่มเติมคำว่า
“ชั่วคราว” ลงไปในท้ายชื่อของธรรมนูญการปกครองฯ นั้น ทั้งนี้ ได้มีพระราชกระแส
รับสั่งว่าให้ใช้ธรรมนูญการปกครองฯ นั้นไปชั่วคราวก่อนแล้วเสนอให้สภาผู้แทน
ราษฎรตั้งอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับถาวรขึ้นใช้ต่อไป

พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช
๒๔๗๕ นี้ ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ใช้ในการปกครองประเทศมีสถานะเป็น
สถานะกฎหมายสูงสุด ถึงแม้จะเป็นฉบับชั่วคราว แต่มีบทบัญญัติเป็นครั้งแรกที่ให้
อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลาย

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๙ หน้า ๑๖๖

พระราชบัญญัติการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินสยามชั่วคราว
พุทธศักราช ๒๔๗๕

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอภยวชิราวุฒิวร
เจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า
โดยที่คณะราษฎรได้ขอร้องให้โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินสยาม
เพื่อบ้านเมืองจะได้เจริญขึ้น และ
โดยที่ได้ทรงยอมรับตามคำขอร้องของคณะราษฎร
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้น
ไว้โดยมกระตราต่อไปนี้

วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เมื่อคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
เพื่อจะนำมาใช้เป็นฉบับถาวรแทนพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน
สยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้ยกร่างเสร็จแล้ว และนำเสนอต่อสภา
ผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณา จนมีมติเห็นชอบให้ประกาศใช้ต่อไป พระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม
พุทธศักราช ๒๔๗๕ ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ และมีผลบังคับใช้เป็นรัฐธรรมนูญ
ฉบับที่สองหรือเป็นฉบับถาวรฉบับแรกของประเทศไทย

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

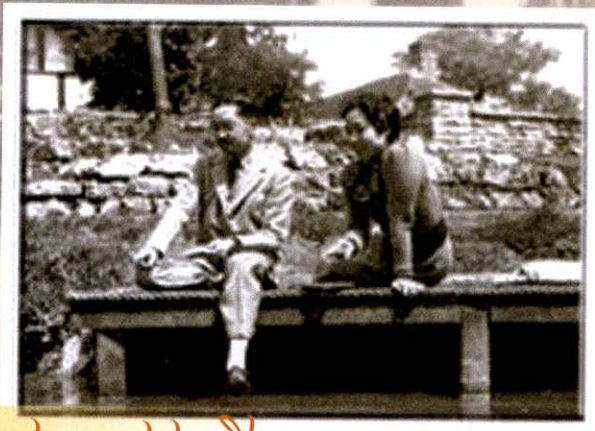

หน้าใน

แคว้นจีน ประเทศอังกฤษ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์

ปกครองโดยใต้ฉันทนาการในสมัยที่ ๒๑ เดือน พ.ศ. ๒๔๗๕
วันที่ ๒๖ และเสด็จมาอยู่ด้วย ตั้งแต่ ๒๖ ถึง ๒๗ อยู่ในตำแหน่ง
สมเด็จพระราชินีภายใต้รัฐธรรมนูญ วันที่ ๒๗ วันที่ ๒๗ นั้น
พระเจ้าน้องยาเธอฯ และพวกฯ สดุดีรัฐธรรมนูญจาก
บางส่วนของประเทศที่นอกเหนือไปจากปกครองตามฉันทนาการ
ใน ๒๖ ปะ ระชนกร ๒๕ ปี วันที่ ๒๗ ออกเสียงให้วันที่ ๒๗ นั้น
ปกครองประเทศโดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่อย่างไร
ก็ตาม วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น
วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น
วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น
วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น
วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น วันที่ ๒๗ นั้น

ทรงสละราชสมบัติ

ตลอดระยะเวลาที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์
นับตั้งแต่วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ จนกระทั่งทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่
๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ตลอดระยะเวลา ๙ ปี ๓ เดือน ๔ วันที่ทรงครองราชย์
ทรงมั่นคงในทศพิธราชธรรม ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่
บ้านเมืองนานัปการ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕
พระองค์ทรงยินยอมเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ต่อมารัฐบาลใน
ขณะนั้นมีแนวคิดและวิธีการปกครองที่ไม่สอดคล้องกับพระราชดำริและแนวทาง
ประชาธิปไตยหลายประการ ดังนั้น จึงทรงตัดสินใจสละราชสมบัติ
ระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตรที่บ้านโนล (Knowle House)
หมู่บ้านครานลี (Cranleigh) มณฑลเซอร์เรย์ (Surrey) ประเทศอังกฤษ
ตั้งพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗

ในครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เชิญกระแสพระบรมราชโองการการสละราชสมบัติ แจ้งความมาถึงนายกรัฐมนตรี (นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา) ความว่า

๑. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติไปพระราชทานแก่ประธานสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒ เดือนนี้ เวลา ๑๖.๓๐ น. และขอให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเชิญพระราชหัตถเลขาต่อมายังกรุงเทพฯ และแสดงพระราชประสงค์ขอให้ประกาศพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัตินั้นแก่ประชาชนให้ทราบทั่วกันด้วย

๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละสิทธิที่จะตั้งผู้ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระองค์ไป

๓. กับทรงสละสิทธิทั้งหลายในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระมหากษัตริย์ทุกประการ แต่จะคงทรงสงวนสิทธิที่ล่วงซึ่งเคยได้ทรงดำรงมาตั้งแต่ก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ

๔. จะคงประทับอยู่ ณ ที่ประทับบัดนี้จนปลายเดือนมิถุนายน ถ้ามีหนังสือที่จะส่งไปถวาย ควรจำหน่ายของในพระนาม **สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา**

ดังนั้น ในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ เวลา ๑๗.๑๐ นาฬิกา นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี กับนายนาหวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ณ พระที่นั่งราชกรัณยสภา เพื่อกราบทูลว่าได้รับลายพระหัตถ์ที่พระราชทานไปว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติพระราชทานแก่เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ และมีพระบรมราชโองการดำรัส สั่งว่า ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นอันพับไป นายกรัฐมนตรีกราบทูลถึงวิธีการที่คณะรัฐมนตรี จะได้นำดำเนินการต่อไป โดยได้มีโทรเลข ไปถึงเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ณ สถานทูตสยาม กรุงลอนดอน สั่งให้รับพระราชหัตถเลขาที่ทรงสละราชสมบัติ และให้เก็บข้อความแจ้งมาทางโทรเลข เพื่อนำความเสนอสภาผู้แทนราษฎรให้ทราบต่อไป คณะรัฐบาลได้ตกลงว่า เมื่อสภาผู้แทนราษฎรขึ้นประชุมการสละราชสมบัติของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ก็จะได้ขอให้สภาผู้แทนราษฎรรับรองผู้หนึ่งผู้ใด
ขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป

ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติและ
ทรงมิได้ใช้สิทธิในการตั้งพระราชทายาท ซึ่งหมายโดยอนุโลมว่าทรงมอบสิทธินั้น
แก่สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน และสภาผู้แทนราษฎรได้นัด
ประชุมเรื่องดังกล่าวในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๓/๒๔๗๗ (ประชุม
วิสามัญ สมัยสามัญ สมัยที่ ๒) วันพุธ - พฤหัสบดีที่ ๖ - ๗ มีนาคม พุทธศักราช
๒๔๗๗ “รัฐบาลเสนอญัตติด่วนขอให้มีการประชุมลับและขอให้เปลี่ยนระเบียบวาระ
การประชุม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัวที่ได้มีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ทรงสละราชสมบัติและ
การสืบราชสันตติวงศ์”

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ครั้งที่ ๓๓/๒๔๗๗
(ประชุมวิสามัญ สมัยสามัญ สมัยที่ ๒)
วันพุธ - พฤหัสบดีที่ ๖ - ๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม
เริ่มประชุมเวลา ๒๐.๑๕ นาฬิกา

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า วันนี้มีสมาชิกมาประชุม ๑๓๑ นาย
เป็นองค์ประชุมแล้ว ตามมติของสภาฯ ระเบียบวาระสำหรับประชุมคืนวันนี้ก็คือ
พิจารณาร่างประมวลบรรพ ๕ แต่รัฐบาลเสนอญัตติด่วนขอให้มีการประชุมลับ และ
ขอให้เปลี่ยนระเบียบวาระ ข้าพเจ้าจึงขออนุมัติต่อที่ประชุมให้เป็นไปเช่นนั้น เมื่อไม่มี
ผู้ใดคัดค้านจะได้ถือว่าที่ประชุมนี้อนุมัติให้เปลี่ยนระเบียบวาระประชุม ทั้งเป็นการ
ประชุมลับด้วย เพราะฉะนั้นขอให้ท่านที่ไม่ใช่เป็นสมาชิก และมีเจ้าหน้าที่โปรด
ออกจากที่ประชุมนี้ ข้าพเจ้าได้รับจดหมายของเจ้าคุณนาย อันเกี่ยวกับการสละราช
สมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังที่เลขาธิการจะได้อ่านให้ท่านฟัง
(เลขาธิการสภาฯ อ่าน)

จากนั้นนายกรัฐมนตรีได้ส่งโทรเลขจากกรุงเทพฯ ถึงอัครราชทูตสยาม ณ กรุงลอนดอน เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๗๗ ความว่า

“โปรดนำความต่อไปนี้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก รัฐบาลได้รับสำเนาพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติแล้วด้วยความโทมนัส รัฐบาลได้นำ พระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับทราบไว้ด้วยความโทมนัส

สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบในการอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไป ตามความในมาตรา ๙ แห่งรัฐธรรมนูญ และโดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ยังทรงพระเยาว์อยู่ สภาผู้แทนราษฎรออาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐ แห่งรัฐธรรมนูญ ได้ลงมติตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประกอบด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตน์จาตุรนต์ (เป็นประธาน) พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยายมราช

รัฐบาลขอถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก และสมเด็จพระบรมราชินีรำไพพรรณี ขอให้คงทรงพระสำราญอยู่ต่อไป”

การสละราชสมบัติในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ นับเป็นเหตุการณ์สำคัญ เนื่องด้วยเป็นเรื่องราวที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย อีกทั้งเป็นเหตุการณ์ที่ถือกำเนิดในช่วงระยะเวลาแรกของการสถาปนาระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประเทศไทยได้เลือกที่จะวิวัฒน์ตนเองตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา ดังนั้นการดำรงอยู่ของสถาบันประมุขของรัฐ จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจรรโลงและสร้างความสมานฉันท์ให้บังเกิดขึ้นในระหว่างพลังทางการเมืองต่างๆ รวมทั้งสร้างความเป็นปึกแผ่นให้บังเกิดแก่ประเทศชาติ

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

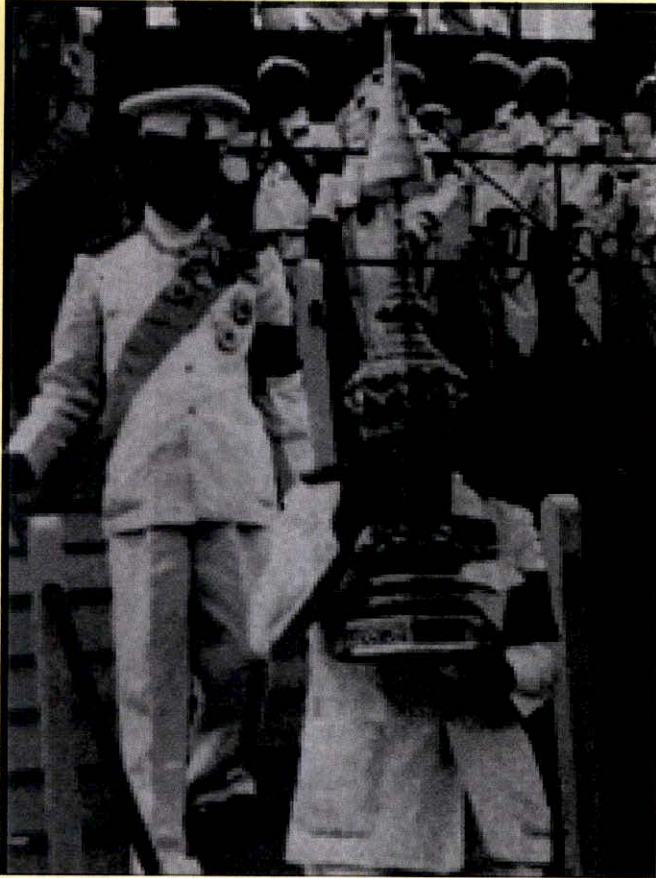
เสด็จสวรรคต

หลังจากที่ทรงสละราชสมบัติแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี และพระประยูรญาติสนิท บางพระองค์ ได้เสด็จประทับที่ตำบล เวจเจนีเยร์ วอเตอร์ (Virginia Water) ซึ่งอยู่ในชนบทใกล้กรุงลอนดอน ครั้นถึงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๘๔ เสด็จสวรรคต โดยฉับพลันด้วยโรคพระหทัยวายขณะมีพระชนมายุ ๔๘ พรรษา และถวายพระเพลิงพระบรมศพในวันที่ ๓ มิถุนายน ศกนั้น ณ ฌาปนสถานโกลเดอร์สกรีน (Golders Green Crematorium) ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของกรุงลอนดอน ต่อมา ในปี ๒๔๙๒ รัฐบาลได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี และอัญเชิญพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับสู่พระนคร

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

โดยอัญเชิญขึ้นประดิษฐานในหอพระบรมอัฐิที่ขึ้นบนพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง และอัญเชิญพระสรริ้งการบรรจุในแท่นฐานชุกชีพระพุทธรังษี พระประธานในพระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ซึ่งทรงถือเป็นวัดประจำรัชกาล พร้อมกันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานครบถ้วนตามพระราชประเพณี

ปฐมเหตุการณ์ในรัชสมัย การพระราชทานรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองฯ ฉบับแรก

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดฉบับแรก โดยทรงเติมคำว่า “ชั่วคราว” ไว้ต่อท้าย และมีพระราชกระแสรับสั่งให้ประกาศใช้ไปชั่วคราวก่อน แล้วให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะอนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามถาวรขึ้นใช้ต่อไป

ตั้งคณะอนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติ รัฐธรรมนูญการปกครองฯ ฉบับถาวร

เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๗๕ ได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดแรกประกอบด้วยผู้แทนราษฎรชั่วคราว ที่มาจากการแต่งตั้งโดยคณะผู้รักษา พระนครฝ่ายทหารที่ใช้อำนาจแทนคณะ ราษฎร จำนวน ๗๐ คน ณ พระที่นั่ง อนันตสมาคม ซึ่งถือว่าเป็นการประชุม สภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของไทย

ที่ประชุมได้มีมติตั้ง คณะ อนุกรรมการร่างพระราชบัญญัติ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อใช้เป็นฉบับ ถาวร จำนวน ๗ คน ประกอบด้วย

๑. พระยามโนปกรณนิติธาดา
๒. พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตาบดี
๓. พรายามานวราชเสวี
๔. พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์
๕. พระยาปริदानฤเบศร์
๖. หลวงประดิษฐมนูธรรม
๗. หลวงสินาดโยธารักษ์

ต่อมาในการประชุมสภาผู้แทน ราษฎร วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๗๕ ได้ มีมติตั้งเพิ่มอีก ๒ คน คือ พระยาตรี วิศวารวจา และพระยาราชาวังสัน

ในระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญ ได้มีการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความ คิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติธรรมนูญ การปกครองแผ่นดิน ในการนี้หม่อม เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ได้ทรง แสดงความคิดเห็นผ่านหนังสือพิมพ์ให้ เปลี่ยนชื่อเรียกพระราชบัญญัติธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินใหม่ โดยใช้คำว่า “รัฐธรรมนูญ” แทน และคณะอนุกรรม การฯ ได้มีมติเห็นชอบด้วย

สภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

สภาผู้แทนราษฎรได้เริ่มพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญที่คณะอนุกรรมการร่าง รัฐธรรมนูญได้ร่างเสร็จแล้ว เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๗๕ โดยได้พิจารณาแล้ว เสร็จทุกมาตรา และได้มีมติเห็นชอบร่าง รัฐธรรมนูญฯ ในวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๗๕ ใช้เวลาพิจารณาทั้งสิ้น ๕ วัน และ ในวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๗๕ ที่ประชุม สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติเห็นชอบร่าง พระราชปรารภพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับนี้

ในการพิจารณายกร่าง รัฐธรรมนูญนั้น พระบาทสมเด็จพระ ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทาน คำแนะนำหลายประเด็น อาทิ

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

สำเนาลายพระราชหัตถเลขา เรื่อง
เจ้านายเหนือการเมือง
(สำเนา) ที่ ๑๐๑ รัับวันที่
๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๕
ที่ ๑/๖๐ สนวนจิตรลดา

วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

ถึง พระยามโนปกรณนิติธาดา ประธานคณะกรรมการราษฎร

หนังสือที่ ๑๑๒/๑๓๐๘ ลงวันที่ ๑๑ เดือนนี้ว่าในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามมีความข้อหนึ่งถึงเลใจอยู่ คือ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องแก่พระบรมวงศานุวงศ์จะควรดำรงอยู่ในฐานะอย่างไรในทางการเมือง กล่าวโดยหลักการพระบรมวงศานุวงศ์ย่อมดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพเหนือความที่จะพึงถูกติเตียน ไม่ควรแก้ตำแหน่งการเมืองซึ่งเป็นการงานที่นำมาทั้งในทางพระเดชและพระคุณย่อมอยู่ในวงอันจะต้องถูกติถูกชม อีกเหตุหนึ่งจะนำมาซึ่งความขมขื่นในเมื่อเวลาทำ electoral campaign อันเป็นเวลาต่างฝ่ายหาโอกาส attack ซึ่งกันและกัน พระยามโนฯ เห็นว่า เพื่อความสงบเรียบร้อยสมครสมานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระหว่างเจ้านายกับราษฎรควรถือเสียว่าพระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปย่อมดำรงอยู่ในเหนือการเมืองทั้งหลาย ส่วนในทางที่เจ้านายจะช่วยทะนุบำรุงประเทศบ้านเมืองก็ย่อมมีโอกาสบริบูรณ์ในทางตำแหน่งประจำและตำแหน่งอันเกี่ยวแก่วิชาเป็นพิเศษอยู่แล้ว จึงหารือมานั้น ฉันเห็นด้วยตามความคิดของพระยามโนฯ ทุกประการ

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก พร.

รวมถึงการที่ทรงคำนึงถึงแนวคิด ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ดังที่ประธานคณะกรรมการราษฎรได้กล่าวต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓๔/๒๔๗๕ (วิสามัญ) ในวันที่ พุทที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๗๕ ตอนหนึ่งว่า “เมื่อได้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายทอดพระเนตรทรงมีรับสั่งว่าเป็นที่พอพระราชหฤทัยและได้ทรงแนะนำว่าการประกาศรัฐธรรมนูญนั้นเป็นของสำคัญยิ่งใหญ่ควรมีพิธีต้อง จึงโปรดเกล้าฯ ให้โทรหลวงหาภักย์ยาม ได้ ๓ ฤกษ์ ฤกษ์ ๑ ตกวันที่ ๑ ธันวาคม ฤกษ์ ๒ ตกวันที่ ๑๐ ธันวาคม ฤกษ์ ๓ ไปตกกลางเดือน มกราคม จึงได้คิดว่าสำหรับภักย์หนึ่งนั้นเวลากระชั้นเกินไปจึงไม่มัน จึงได้กำหนดไว้เป็นวันที่ ๑๐ ธันวาคม คือ ฤกษ์ที่ ๒ ส่วนฤกษ์ที่ ๓ นั้นเวลานั้นไป จะไม่จึงอยาก

ริบเร่งการพิจารณาให้แล้วเสร็จโดยเร็วเพื่อให้ทันในวันที่ ๑๐ ธันวาคม โดยหวังว่าจะแล้วเสร็จจากสภาภายในวันที่ ๓๐ เดือนนี้ โดยเราประชุมกันตั้งแต่ ๔ โมงเช้าเรื่อย ๆ ไปทุกวัน จนกว่าจะเสร็จเพื่อให้แล้วก่อนฤกษ์ ๑๐ วัน โดยที่ทรงเห็นว่ารัฐธรรมนูญนั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์และเป็นของที่ควรจะขลัง เพราะฉะนั้นต้องการเขียนลงใส่สมุดไทยซึ่งจะกินเวลาหลายวัน ฉะนั้นจึงใคร่รับประชุมเสียให้เสร็จก่อนกำหนดดังกล่าว”

๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ : พระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จออก ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ในพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ในพระราชพิธีวันนั้น เริ่มจากอาลักษณ์ได้อ่านพระราชปรารภในการพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อจบแล้วพระยามโนปกรณนิติธาดา ประธานคณะกรรมการราษฎร (นายกรัฐมนตรี) และประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ได้ถวายฉบบรัฐธรรมนูญซึ่งจารึกในสมุดไทย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยที่ละฉบบรวม ๓ ฉบบ ครั้นทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ก็ได้พระราชทานแก่พระยามโนปกรณ

นิติธาดา เพื่อลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ครั้นแล้วพระราชทานพนักงาน
ประทับพระราชลัญจกร ในระหว่างนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระสภารประเสริฐอ่านประกาศ
ดำเนินกระแสพระบรมราชโองการพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่ออ่านจบแล้ว พระยา
มโนปกรณัม นิติธาดา ได้เชิญฉบับรัฐธรรมนูญซึ่งประทับตราพระราชลัญจกรแล้ว
ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง

ครั้นถึงอุตมมงคลฤกษ์ระหว่างเวลา ๑๔ นาฬิกา ๕๓ นาที ถึงเวลา ๑๕ นาฬิกา
๕ นาที พระยาโหราธิบดีลั่นฆ้องชัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามแก่เจ้าพระยา
พิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎรที่ละฉบับทั้ง ๓ ฉบับ อีกครั้งหนึ่ง โดยมี
นายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี รองประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้รับต่อมาวางไว้
ณ ตั่งที่ทำมกลางที่ชุมนุม ต่อจากนั้น ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้กราบถวายบังคม
ทูลพระกรุณาสนองพระราชประสงค์พระราชทานรัฐธรรมนูญ

ครั้นแล้วได้เสด็จพระราชดำเนินไป ณ สีหบัญชรทักษิณของพระที่นั่ง
อนันตสมาคม ซึ่ง ณ ที่นั้นมีทหารกองเกียรติยศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการ
และประชาชน ยืนเฝ้าฯ อยู่ ณ สนามหญ้าบริเวณนั้นเนื่องแน่น ซึ่งเป็นการ
แสดงให้ทราบโดยทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน
รัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนแล้ว

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของประเทศไทย

(...ข้าพเจ้าสนใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับการจัดให้มีการใช้สิทธิลงคะแนนเสียง
ข้าพเจ้ามีความประสงค์ที่จะศึกษาว่าการออกเสียงนี้
เป็นการแสดงความต้องการอย่างแท้จริงของคนส่วนใหญ่หรือไม่
ข้าพเจ้ามีความประสงค์ที่จะเรียนรู้แนวปฏิบัติในการลงคะแนนเสียง
การรณรงค์หาเสียงและเรื่องราวต่าง ๆ
ที่เกี่ยวกับการนี้ ซึ่งข้าพเจ้าสนใจอย่างมาก...)

(...ข้าพเจ้าเห็นว่า สิทธิเลือกตั้งของประชาชน
ควรจะเริ่มต้นที่การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล
ข้าพเจ้าเชื่อว่า ประชาชนควรมีสติสัมเสียดในกิจการของท้องถิ่น
เรากำลังพยายามให้การศึกษารื่องนี้แก่เขา
ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมีการปกครองระบบรัฐสภา
ก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้ และมีประสบการณ์อย่างดี
เกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น...)

จากการให้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวของ LIRIT
The New York Times ฉบับวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๔๗๕
Legislative Institutional Repository of Thailand

แพทย์ในรัฐต่าง ๆ
เพ็กราช 2474
มาถนพรสบินเพนริน
คัดต่อกระชก
รพีร์ ฮอดดี เมืองไว้

is with
re Wilmer
skins University
l on May 10,
w York City's
licate operation
's left eye in
hir Hall.

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ในปี ๒๔๖๘ เป็นต้นมา พระองค์ทรงตระหนักถึงความรู้สึกของคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาที่มีต่อรูปแบบการปกครองและองค์พระมหากษัตริย์ว่าได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก และวันเวลาของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสิทธิขาดใกล้จะสิ้นสุดลงแล้ว ดั่งที่ทรงมีพระราชดำริว่าต้องคิดเตรียมการไว้รับการให้สิทธิทางการเมืองแก่ประชาชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า แต่ปัญหามีอยู่ว่าเมื่อไรจึงจะถึงเวลาที่จะต้องเปลี่ยนระบอบการปกครอง เรื่องนี้ พระองค์ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า เมื่อประชาชนมีการศึกษาและมีความรู้พอที่จะใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาอย่างได้ผล ซึ่งก็คงจะต้องถึงเวลาอันควรที่จะเปลี่ยนระบอบการปกครองเช่นนั้นในวันหนึ่งอย่างแน่นอน

เมื่อเป็นเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเตรียมการเพื่อที่จะให้ประชาชนมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารปกครองบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยขณะที่เสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนเมษายน ๒๔๗๕ พระองค์ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ The New York Times ว่า

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

“พระองค์กำลังเตรียมการด้วยความสมัครพระทัยที่จะจำกัดอำนาจของพระองค์ให้น้อยลง เป็นลำดับ โดยให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชน โดยหวังว่าจะเป็นการปูพื้นฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยในอนาคตเมื่อประชาชนได้รับการฝึกฝนให้รู้จักปกครองตนเอง”

หนึ่งในวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยคือการจัดให้มีการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ซึ่งการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลก็คือการที่ประชาชน ในชุมชนหนึ่ง ๆ ทำการบริหารกิจการต่าง ๆ ของชุมชนด้วยตนเอง เป็นต้นว่าในเรื่องของการรักษาความสะอาด การทำนุบำรุงถนนหนทาง ไฟฟ้า การรักษาความปลอดภัย การศึกษา และการสาธารณสุข ฯลฯ โดยใช้เงินภาษีที่จัดเก็บในท้องถิ่นนั้นเองมาดำเนินการ สำหรับตัวผู้บริหารกิจการท้องถิ่นจะได้อาจากการเลือกตั้งของประชาชนที่อยู่ชุมชนนั้น ๆ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการจัดเทศบาล ขึ้นในที่ต่าง ๆ จะเป็นปัจจัยที่สอนให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิเลือกตั้ง การทดลองนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนไปด้วยในตัว ทรงเห็นว่าเป็นการดีกว่าที่จะให้ประชาชนได้รู้จักเข้าควบคุมกิจการท้องถิ่นด้วยตนเอง ก่อนที่เขาจะทำหน้าที่ควบคุมราชการแผ่นดิน โดยผ่านทางรัฐสภา ทรงมีความเชื่อมั่นว่า ถ้าหากการปฏิรูปค่อย ๆ ดำเนินการตามวิธีการนี้จะสามารถนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ต่อไปได้โดยไม่มีอันตรายมากนัก ทรงเห็นว่าการดำเนินการในเรื่องนี้จะต้องเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่าต้องให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามรูปแบบเทศบาลเสียก่อน เมื่อประชาชนมีความรู้ทางการเมืองมากขึ้นแล้วก็จะพระราชทานอำนาจการปกครองให้แก่ประชาชนมากขึ้น ๆ ตามลำดับจนเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

อย่างไรก็ตามแนวพระราชดำริที่จะพัฒนาการเมืองตามนัยนี้ ได้ประสบปัญหามากมายเพราะเป็นเรื่องที่ใหม่และสำคัญยิ่งต่ออนาคติของการเมืองการปกครอง

ของประเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องต่าง ๆ อย่าง ละเอียดถี่ถ้วน จึงได้พิจารณาเรื่องนี้หลายชั้นหลายตอน ในที่สุดก็ได้ออกมาในรูปของร่างพระราชบัญญัติ แต่ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ไปติดอยู่ที่กรมร่างกฎหมาย จนกระทั่งเกิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

การเลือกตั้งเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การเลือกตั้งเป็นการมอบอำนาจของประชาชนให้แก่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปทำหน้าที่แทนตน เพื่อกำหนดนโยบายในการบริหารปกครองประเทศ ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร รวมทั้งการดำเนินการต่าง ๆ ในทางนิติบัญญัติ

นับแต่ประเทศไทยได้เข้าสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ มีบทบัญญัติตามมาตรา ๑๖ ว่า

“สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งขึ้น” ประกอบกับมาตรา ๒๕ กำหนดว่า เมื่อราษฎรมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ยังมีการศึกษาไม่จบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด และอย่างช้าต้องไม่เกินกว่าสิบปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท มีจำนวนเท่ากัน โดย

สมาชิกประเภทที่ ๑ มาจากการเลือกตั้งจากราษฎร และ
สมาชิกประเภทที่ ๒ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว จึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๑ ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ ซึ่งถือว่าเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกของประเทศไทย

การเลือกตั้งครั้งแรกนี้ เป็นการเลือกตั้งทางอ้อมแบบรวมเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะทำการเลือกผู้แทนตำบลของตนขึ้นมาตำบลละหนึ่งคน เพื่อให้ผู้แทนตำบลเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง โดยปกติจังหวัดหนึ่งจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน แต่ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรเกินกว่าสองแสนคนให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีก หนึ่งคนทุก ๆ จำนวนราษฎรสองแสนคน (การเลือกตั้งทางอ้อมลักษณะเช่นนี้ นำมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งแรกนี้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น)

ในการเลือกตั้งผู้แทนตำบลนั้น ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งผู้แทนตำบลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๑ ปี ๒๔๗๖ ให้กรรมการอำนวยการอำเภอดำเนินการเลือกตั้งผู้แทนตำบล ระหว่างวันที่ ๑ ตุลาคม ถึงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ โดยราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบลจะต้องมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลจะต้องมีอายุ ๒๓ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ถ้าหากมีผู้สมัครเป็นผู้แทนตำบลได้รับเลือกตั้งโดยมีคะแนนเท่ากัน ก็จะทำให้ผู้มีอายุสูงกว่าเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลนั้น ๆ

เมื่อได้มีการเลือกตั้งผู้แทนตำบลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้แทนตำบลที่ได้รับเลือกตั้งตำบลละ ๑ คน ได้ไปดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้น ๆ ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ ซึ่งมีรายละเอียดและผลการเลือกตั้งดังนี้

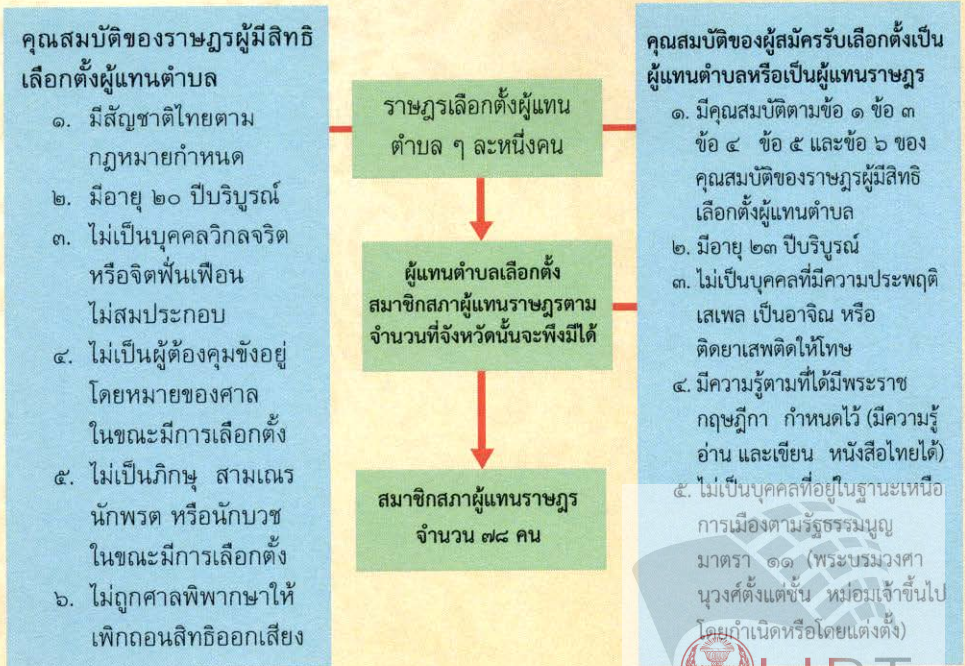
นายแช ยูนิพันธ์
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.เพชรบุรี

รองเสวกตรีเกียรติ เหวงคำ
สมาชิกผู้แทนราษฎร จังหวัดชุมพร

- มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ทั้งสิ้น จำนวน ๗๘ คน
- มีราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น จำนวน ๔,๒๗๘,๒๓๑ คน
- มีราษฎรมาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น จำนวน ๑,๗๗๓,๕๓๒ คน (คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๕ ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด)
- จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด คือ เพชรบุรี (คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๘๒ ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในจังหวัดนั้น)
- จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยที่สุดคือ แม่ฮ่องสอน (คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗๑ ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในจังหวัดนั้น)

ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

พระราชพิธีเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก

รัฐพิธี หมายถึง งานหรือพิธีที่รัฐบาลกราบบังคมทูลขอพระมหากษัตริย์คุณเพื่อทรงรับไว้เป็นงานรัฐพิธี มีหมายกำหนดการที่กำหนดไว้เป็นประจำ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นองค์ประธานในพิธี หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีผู้แทนพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธาน ซึ่งจะแตกต่างจากพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์จะทรงกำหนด แต่รัฐพิธีนั้นรัฐบาลจะเป็นฝ่ายกำหนดแล้วขอพระราชทานอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนิน

รัฐพิธีเปิดประชุมรัฐสภา เป็นรัฐพิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบรัฐพิธีด้วยพระองค์เองหรือจะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระราชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้แทนพระองค์มาทำรัฐพิธีก็ได้ ท่ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์ สมาชิกรัฐสภา และคณะทูตานุทูตประเทศต่าง ๆ ที่พำนักภายในราชอาณาจักร

หากพิจารณาไปถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ พบว่าเป็นราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพระราชพิธีที่สำคัญ โดยเฉพาะพระราชพิธีอันเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง ซึ่งถือเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยตรง ดังจะเห็นได้จากเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งสภากรรมการองคมนตรีขึ้น และสภากรรมการองคมนตรีนี้ได้เปิดประชุมครั้งแรกในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๗๐ แม้ว่าพระองค์จะไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดประชุมด้วยพระองค์เอง แต่ได้พระราชทานพระราชดำรัสให้เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ อัญเชิญไปอ่านในการเปิดประชุม ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“...ท่านย่อมทราบแล้วว่าตำนานของกรุงสยามตั้งแต่โบราณกาลมา การปกครองประเทศย่อม อยู่ในพระราชอำนาจอันสิทธิ์ขาดของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินพระองค์เดียว แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น มีราชการมากขึ้น สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็ได้ทรงตั้งแต่งผู้ที่ทรงวางพระราชหฤทัยเป็นเสนาบดี ให้ บังคับบัญชากระทรวง ทบวงการต่าง ๆ เพื่อปลดเปลื้องพระราชภาระ...”

หรือเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งแรกในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๗๕ ในขณะที่ยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับรัฐพิธีเปิดประชุม ได้อาศัยราชประเพณีที่ถือปฏิบัติมาใช้ในการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชกระแสรับสั่งให้เจ้าพระยามหิธร เสนาบดีกระทรวงมหรธรร อัญเชิญไปอ่านเปิดการประชุม ความว่า

ภายหลัง จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ เสร็จสิ้นลงแล้ว ได้มีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๗๖ ในโอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดประชุมด้วยพระองค์เองเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๗๖ ที่สำคัญได้พระราชทานพระราชดำรัสเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อีกด้วย

พระราชกฤษฎีกาตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร

ท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลาย

วันที่ ๑๑ ธันวาคม เป็นศุภมงคลวารสำหรับประชาชนชาติไทย เมื่อถึงถายันเป็นวันประกอบพระราชพิธีพระราชทานพระบรมราชา มุติให้ตราและประกาศรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เพื่อ ประชาราจะได้นำร่างรัฐธรรมนูญโดยบริบูรณ์สืบไป

การที่จะให้รัฐธรรมนูญเป็นผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์นั้น จะต้องมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกทั้ง ๒ ประเภท ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ได้มีการนิคมประชุมสภาผู้แทนราษฎร และการก่งใช้ รัฐธรรมนูญบางมาตรา จนวันที่ ๒๐ มิถุนายน จึงได้ก่งใช้ รัฐธรรมนูญโดยบริบูรณ์ทุกมาตรา

สภาผู้แทนราษฎรได้ดำเนินการเป็นประโยชน์แก่ประเทศ ชาติโดยเรียบร้อยตลอดมา ข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบใจสมาชิก แห่งสภานี้โดยทั่วกันด้วย

ส่วนการเลือกตั้งครั้งหน้า ก็ได้คิดเนิ่นนานเป็นผลดำเินเจ้าเวียน ร้อยข้าพเจ้าจึงได้ประกาศพระราชกฤษฎีกา ครึ่งสมาชิกประเภทที่ ๒ สัมทบกับประเภทที่ ๓ ซึ่งราษฎรได้เลือกตั้งมา และข้าพเจ้าขอ ถิ่นคุณคุณชั้ นี้ เบื่กประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๒ เป็นการ ประชุมสมัยสามัญครั้งแรกนี้ นับตั้งไป

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากล โลก ได้คุ้มครองรักษาท่านสมาชิกทั้งหลายให้ป้รึกษาราชการแผ่นดินให้ เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง สัมกับประสงค์จ่านหมาย ในกาที่ได้อนุมัติพระสิทธิ์ประดารัฐธรรมนูญนี้ เทพย

พระราชพิธีเปิดสภาผู้แทนราษฎรแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๖

เนื่องจากพระราชกฤษฎีกาตั้งวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ โปรดเกล้าฯ ให้เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามความในมาตรา ๑๐ แห่งรัฐธรรมนูญ กำหนดการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร

อนึ่ง การเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดเป็น “พระราชพิธีเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕”

จัดทำโดย กลุ่มงานพิพิธภัณฑ์และจดหมายเหตุ สำนักวิชาการ
พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร